

Vive le Pepsodent de la République

| av Jacob Arfwedson

Inför det franska presidentvalet vill Jacques Chirac inte stå till höger. Ej heller till vänster. Utan helt enkelt där han ser mest sympatisk ut. Detsamma gäller de flesta av hans motståndare. Principer har trängts ut av förpackningar och sakfrågor av mediamassage.

FRANSK POLITIK består sedan ganska många år till 90% av image och 10% av sakfrågor. Om den förstnämnda spekuleras och debatteras i det oändliga men om själva innehållet råder en oroväckande konsensus. Med andra ord: huvudkandidaterna i presidentvalet, Jacques Chirac och Lionel Jospin, går till val på att fortsätta som tidigare, det vill säga att framför allt inte utmana några väljargrupper genom att angripa välfärdsstaten.

Varje försök till analys kompliceras av denna besynnerliga brist på substans. Därför är detta ingen inträngande skildring av de stora frågorna som präglar den franska debatten inför presidentvalet, utan en beskrivning av en kampanj som idag (slutet av januari) ännu ligger i startproparna.

Min vän F. (kanske Frankrikes yngste professor i statskunskap) påpekade nyligen det unika i rolluppsättningen inför presidentvalet: "Ingen annan demokrati i västvärlden kan stoltsera med en situation där man 7 år före nästa val till nationens högsta ämbete i praktiken redan vet namnen på de två huvudkandidaterna" (det vill säga Chirac och Jospin).

Har "cohabitationen", sammanboendet mellan höger och vänster, sedan 1997 års nyval inneburit en hälsosam maktbalans eller tvärtom en blockering av institutionerna? Få kvalificerade bedömare hade nog i vilket fall vågat spå att Jospin skulle hålla hela 5 år som premiärminister. Bara två personer har gatt iland med det tidigare (Pompidou 1962–68 och Barre 1976–81). Hôtel Matignon, premiärministerbostaden, är paradoxalt nog både ett nödvändigt och omöjligt villkor för att nå presidentens Elyséepalats. Eller har

blivit, kanske man bör säga. Varken Giscard eller Mitterrand var någonsin premiärminister innan de blev valda, och de Gaulle var bara konseljpresident helt kort innan fjärde republiken upplöstes 1958.

Jacques Chirac är, när detta skrivs i januari, fortfarande favorit (28%) framför Jospin (23%) inför första omgången av presidentvalet, även om de senaste siffrorna visar att Jospin knappar in. Chirac har också konsekvent haft högre popularitetssiffror än sin rival sedan 1997. Det mesta pekar på att det är Chirac som person som kommer att utvärderas, inte hans politik – som i princip är obefintlig, en prestation i sig – och inte heller högern. Presidenten konstaterade också så sent som år 2000 att högerpartierna är slut, men tillade samtidigt att "det inte gör någonting"

eftersom han själv inte behöver partierna för att vinna.

KONSSENSUS

Det spelar med andra ord ingen roll om Chirac politiskt endast marginellt skiljer sig från Jospin, eftersom han enligt sitt eget uttryck "uppfattas som mer sympatisk" än sin premiärminister. Enligt dottern Claude, presidentens närmaste rådgivare i kommunikationsfrågor, måste Chirac framför allt undvika att använda ordet liberalism. "Vi kommer aldrig att vinna om vi säger oss vara till höger." Betyder det att Chirac är till vänster och tar avstånd från liberalismen? Inte nödvändigtvis, eftersom gaullismen är "en fråga om omständigheter" som de Gaulle uttryckte det. Det innebär i praktisk politik att man tager vad man haver och sen far man se hur det blir.

"Den som frivilligt
godtar etiketten liberal
har redan begått harakiri offentligt."

Är Chirac modern? Visst, om det ger röster. Slår han vakt om traditionella värden? Naturligtvis, om det slår an i väljarkåren. Man kan fråga sig varför Chirac är så paniskt rädd för att associeras med liberalismen, ty få politiker har gjort mindre för liberal politik än han. Svaret är naturligtvis att liberalismen är hin håles ställföreträdare på jorden. Den som frivilligt godtar etiketten liberal har redan begått harakiri offentligt.

Det spelar heller ingen roll att åtskilliga debattörer påpekar att ett land där mer än hälften av BNP kontrolleras av den politiska sfären knappast kan betraktas som otyglad kapitalistisk; att andelen offentligt anställda är högre än i något annat land i Västeuropa; eller att räntebetalningarna på statsskulden utgör den näst största posten i statsbudgeten. De dåliga finanserna bör också ses mot bakgrund av en av de längsta högkonjunkturerna under 1900-talet. För första gången sedan 1982 registrerade OECD-länderna negativ tillväxt (recession) under andra halvåret 2001. Den franska ekonomin lyckades växa under endast fyra år av det som blev förra seklets mest expansiva och innovativa decennium. Nu lutar utvecklingen mer åt den stag-deflation som kännetecknade större delen av 90-talet.

Den ekonomiska situationen är dock en spegelbild av den konsensus som råder mellan vänster och höger. Med den ideologiska bänkvälling som kallas gaullism som grund har den samlade politiska klassen sedan krisen utbröt 1974 visat sig totalt oförmögen att begripa någonting om hur en ekonomi fungerar. Med Malthus som andlig ledare och statskult som officiell religion, förakt för entreprenörskap och en fri arbetsmarknad har politikererna målat in sig i ett hörn och skyller nu på penseln.

TOM RESULTATRÄKNING

För Chirac är utmaningen denna gång större än 1995. Det var tacksamt att kritisera Mitterrands fjorton år vid makten, av vilka de sju sista kännetecknades framför allt av presidentens vikande hälsa och en lång rad korruptionsaffärer. Vad har Chirac åstadkommit? Han har reagerat snarare än regerat. Men det går inte att skylla allt på fem års cohabitation med socialisterna. Mitterrand klarade av sammanlagt fyra under sina två mandatperioder och lyckades bli omvald. Elaka tungor hävdar att just det faktum att Chirac inte har presterat någonting bör vara hans främsta merit. Men jämfört med vad som utlovades 1995 är resul-

taträkningen nära nog tom och bottenappen åtskilliga. Och med hänsyn till presidentens faktiska prerogativ har Chirac gjort mycket litet motstånd.

Mellan 1995 och 1997 lät han premiärminister Juppé ta stryk och upplöste sedan nationalförsamlingen och fick på truten i parlamentsvalet. Han har inte blockerat några lagförslag; han misslyckades med reformen av rättsväsendet som syftade till att avpolitiserat åklagarmyndigheten och göra den mer oavhängig från justitiedepartementet; han har inte utvidgat folkomröstningsinstitutet som ut-

lovat. Det enda som man spontant associerar Chirac med är kärnvapenproven i samband med 50-årsdagen av Hiroshima, samt att han har excellerat i rollen som överbefälhavare (Bosnien, Kosovo och Afghanistan). Som liberal skulle man glädjas över att den allmänna värn-

plikten avskaffats om det inte vore för att den ersatts med en allmän samhällstjänst...

Medan Mitterrand använde samregerandet med högern till att föra gerillakrig och appellera direkt till folket såsom institutionernas garant, har Chirac mest ägnat sig åt att kväsa alla enskilda initiativ bland sina egna. Hans mål är att bygga sin personliga seger på ruinerna av sitt eget läger.

Ett femtontal personer ser sig kallade att under de närmaste fem åren sätta på sig Generalens stövlar. Sedan den Femte republiken grundades har det i praktiken aldrig varit mer än ett dussin presidentkandidater; sedan 1974 har det aldrig varit mer än 10. Varje kandidat måste först samla in 500 underskrifter från folkvalda i minst 30 departement. Alla kandidater har rätt till 685 000 euros i kampanjbidrag, men de som får 5% i första omgången kan multiplicera beloppet med 10. Att löpa risken att komma under 5% betyder alltså antingen en blygsam valrörelse eller kampanj på kredit med potentiellt smärtsamma följder.

KANDIDATERNA

Här följer ett kortfattat persongalleri. Siffrorna inom parentes är röstsiffror från Ipsos/Le Point i januari 2002:

Chirac, Jacques (28%)

President sedan 1995. Vill bli: omvald. Meriter: har bedrivit valkampanj sedan 1967 med kortare pauser för måltider. Omval skulle dessutom betyda att han slipper svara på besvarliga frågor från diverse undersökningsdomare i olika korruptionsaffärer som nämnd för allt gäller hans mandat som Paris borgmästare under nära 20 års tid.

**"Gaullismen är
'en fråga om om-
ständigheter'."**

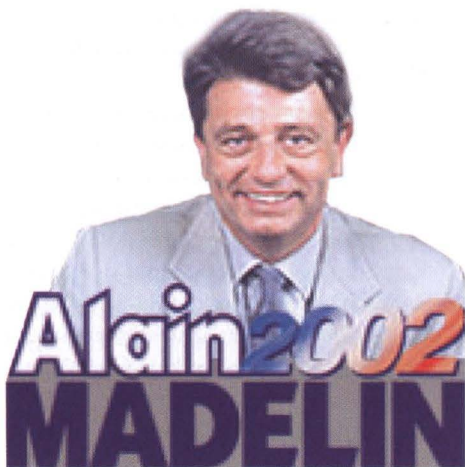
**"Den franska högern
är den dummaste i
världen."**

Jospin, Lionel (23%)

Premiärminister sedan 1997. "Sannolik" kandidat, enligt egen utsago. Meriter: premiärminister sedan 1997. Har gjort: inte så mycket, men det beror på att arbetsveckan numera har 35 timmar och att ju mindre man gör desto populärare blir man. Se föregående kandidat.

Chevènement, Jean-Pierre (11%)

Också kallad "tredje mannen". Kan bli tungan på vågen. Meriter: har avgått som minister tre gånger (senast som Jospins inrikesminister) vilket väljarna uppskattar. Låg ett tag i koma efter ett kirurgiskt ingrepp vilket sannolikt inte innebar någon större omväxling från politiken. "Che" har den originella konkurrensfördelen att kunna ta röster både från Chirac och Jospin med sitt försvar för republikanska värden, lag och ordning, statens auktoritet och attacker mot USA. Tre fjärdedelar av hans väljare säger sig vara emot både Chirac och Jospin.

Madelin, Alain (3%)

Ordförande i Democratie Liberale, f d Parti Republicain. Den förste ministern i Balladurs ministär att ta ställning för Chirac i januari 1995 då alla trodde att Balladur redan hade vunnit presidentvalet. Pryade 1995 tre månader som finansminister innan det uppdagades att han faktiskt trodde på Chiracs vallöften om sänkta skatter. Vill bli: tagen på allvar. Se nedan.

Bayrou, Francois (4%)

Ordförande i vad som återstår av Union pour la Democratie Francaise (UDF). Mittenpolitiker vars ambitioner står i omvänd proportion till hans förstånds-gåvor. En allsidigt ointressant maktmänniska som dock tror sig skickad att finna kompromisslösningar i viktiga frågor.

Le Pen, Jean-Marie (9%)

Sista gången gillt för Chiracs mest ursinnige motståndare som fick 15% av rösterna i presidentvalet 1995. Har varit relativt tyst sedan extremhögern minskade genom delning i augusti 1998.

Pasqua, Charles (2%)

Under många år Chiracs handgångne man som överraskande valde att stödja Balladur 1995. Grundade sedermera Mouvement pour la France tillsammans med Philippe de Villiers, men har sedan ett par år sitt eget parti, Rassemblement pour la France.

Megret, Bruno (1%)

Grundade Mouvement national republicain 1998 efter brytning med Le Pen. Megret kommer ursprungligen från RPR.

Boutin, Christine (0,5%)

UDF, katolik och traditionalist.

Lepage, Corinne (0,5%)

Advokat specialiserad på miljöskandaler. Miljöminister i Chiracs första ministär 1995–97.

Hue, Robert (6%)

Kommunistledare. Ser ut som en trädgårdsvärg och tjänar röster på det. Frankrikes svar på C-H Hermanson nu när de franska kommunisterna reducerats till en någorlunda "normal" andel av väljarkåren.

Laguiller, Arlette (6%)

Lutte ouvrière. Arlette är en av Trotskijs – förhoppningsvis – sista fanbärare och en mycket uppskattad personlighet. Jobbade tidigare på Crédit Lyonnais (tja, jobbade är kanske att ta i).

Olivier Besancenot (0,5%)

La Ligue communiste révolutionnaire har inte haft en presidentkandidat sedan 1974. Besancenot är en 28-årig brevbärare som skulle ha föredragit en gemensam kandidatur med Lutte ouvrière, ety LCR också diggar Trotskij.

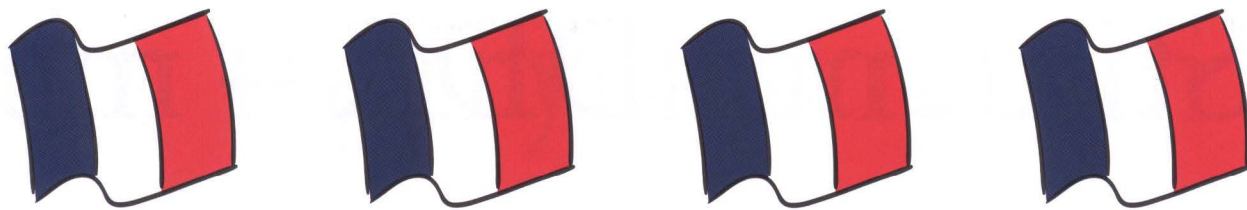
Mamère, Noel (5%)

De Grönas kandidat sedan kollegan Alain Lipietz dragit tillbaks sin kandidatur.

Taubira, Christine (0,5%)

Parti radical de gauche. (N.B. Efternamnet bör inte uttalas på svenska.)

Samt en handfull liknande, marginella kandidater.

Ur liberal synvinkel är Alain Madelin förmodligen den ende attraktive kandidaten och den ende som korrigerar Guy Mollets klassiska replik: "Den franska högern är den dummaste i världen". Det betyder emellertid att han står vid sidan av övriga kandidater. Chirac räknar kallt med att Madelin kommer att marginalisera sig själv, "eftersom fransmännen aldrig kommer att vilja veta av en liberal politik". Madelin själv replikerar att högern egentligen bara innehaft regeringsmakten reellt mellan 1995 och 1997, men att man då inte tog chansen; man tog Alain Juppé; Chirac har inte hållit sina löften, han har bara hållit låda.

Madelin däremot vill öppna den offentliga sektorn för konkurrens, införa skolpeng och valfrihet mellan offentliga skolor, begränsa inkomstkatten till maximalt 35%; och införa regional autonomi, inte bara för Korsika utan för samtliga regioner. Han försvarar privata pensionsfonder och rätten att själv välja pensionsålder. Han lovar att minska antalet offentliga anställda, införa meritrelaterad lön inom förvaltningen och begränsa strejkrätten. Samt att förbjuda höga funktionärer att samtidigt vara medlemmar av statsförvaltningen och politiker. I utrikespolitiken är Madelin egentligen den ende kritikern av flera decenniers stöd till korrupta regimer i Afrika och Mellanöstern. Av opinionsmätningarna att döma finns föga eller intet gehör för Madelins program.

Samtidigt kan man notera ett visst nytänkande hos socialisterna, främst hos Dominique Strauss-Kahn, som tvingades avgå i slutet av 1999 som finansminister efter misstankar om korruption. Ha rentvåddes officiellt nyligen och har i dagarna kommit ut med en bok som, i brist på bättre, kan tjäna som programförklaring för en ny vänsterregering. "DSK" förespråkar större förståelse för marknaden, privatisering av elverket EDF och skattesänkningar; han är motståndare till Tobinskatten (men enbart av effektivitetsskäl). Å andra sidan kräver han mycket pengar för ett slags Marshallhjälp till länderna söder om Medelhavet; vad som hände med det omfattande stöd som givits de senaste 40 åren verkar vara mindre intressant.

Den reform av konstitutionen som DSK föreslår skulle kräva statsbegravning för den femte republiken. En sådan omvälvning förutsätter också att nationalförsamlingen och senaten godkänner de maktinskränkningar som reformen stipulerar, bland annat att premiärministerposten avskaffas. Ambitiöst; men svårt att genomföra i dagsläget. Det är dock ett originellt förslag eftersom Strauss-Kahn är ett hett tips som premiärminister vid en socialistseger. Den popularitet som DSK och till exempel Alain Juppé åtnjuter är i sig intressant: i princip samtliga politiker som under en längre tid hållit sig borta från officiella poster blir populära. Enbart detta faktum borde få dem att fundera lite grann över begreppet "laissez-faire".

"Chirac har inte hållit sina löften, han har bara hållit låda."

Utanför politiken märks arbetsgivarföreningen Medef; eftersom det är ont om politiker som effektivt försvarar entreprenörer har ordförande Ernest-Antoine Seillière sedan tillträdet 1997 höjt tonläget gentemot regeringen. Han har också deklarerat

att hans omval som ordförande kommer att bero på valutgången. "Det finns fyra alternativ. Antingen en reforminriktad höger, en höger utan reformvilja, vänstern under Martine Aubrys ledning och vänstern enligt Dominique Strauss-Kahn." Liksom en gång i Sverige har arbetsgivarna fått nog av att mäta sin politiska vikt genom det som vänstern inte uppnått, och valt att i stället gå till offensiv. Förtroendet för Chirac och högern är lågt, milt uttryckt.

Slutsatsen blir – oavsett presidentvalets utgång – att grundläggande förändringar visserligen kommer att ske, men inte på initiativ av politikerna utan av yttre tryck. Det finns ingen anledning att tro att varken högern eller vänstern aktivt engagerar sig för frihandel, avskaffande av privilegier och avreglering.

För att avslutningsvis citera Jacques Chirac (1984):

"Det finns inget annat val än liberalismen; eller närmare bestämt, liberalismen är inte ett val utan en nödvändighet." Härtill är jag nödd och tvungen, som biskop Brask skrev.

Jacob Arfwedson (jarfwedson@yahoo.com) är frilansskribent, tidigare forskningsansvarig vid World Association of Newspapers.